

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/26, p. 65-80

DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.12620>
ISSN: 1308-2140, ANKARA-TURKEY

Article Info/Makale Bilgisi

✍ **Referees/Hakemler:** Prof. Dr. Davut KILIÇ –
Doç. Dr. Mehmet EKİZ

This article was checked by iThenticate.

BULGARİSTAN LOM ŞEHRİNDE BİLİNMEYEN BİR OSMANLI ESERİ: İSMAİL AĞA ÇEŞMESİ – KUYULU ÇEŞME

Gülberk BİLECİK*

ÖZET

Makalenin konusunu oluşturan İsmail Ağa Çeşmesi veya diğer adıyla Kuyulu Çeşme, Bulgaristan'ın Lom şehrinde yer almaktadır. Traklar döneminde kurulan şehir, daha sonra Bizans'ın hakimiyetine girmiştir. Lom 14. yüzyılın sonlarında Osmanlı topraklarına katılmış ve Tuna Vilayeti'ne bağlanmıştır. Tuna Nehri kıyısında bulunması ve elverişli konumu itibarıyla Vidin'le birlikte uzun yıllar Osmanlı donanmasının iskelesi vazifesini üstelenmiştir.

Osmanlı topraklarına katılmasıyla birlikte şehirde imar ve inşâ faaliyetlerine başlanmış, bu sırada pek çok cami, tekke ve medrese yapılmıştır. 1878 Berlin Antlaşmasıyla Bulgaristan'ın elimizden çıkmasından sonra, bölgede sistematik olarak Osmanlı eserlerinin yıkımına başlanmıştır. Lom şehri de bu yıkımlardan nasibini almıştır. 1885 senesinde hazırlanan şehir tanzim planı ile mevcut olan eserler yok edilmiştir. Günümüzde Lom şehrinde yazımıza konu olan çeşmeden başka Osmanlı eseri bulunmamaktadır.

Bu çalışmada İsmail Ağa Çeşmesi detaylı bir şekilde tanıtılmaya çalışılmıştır. Konumu ve planı verilmiş, mimarî çizimleri yapılmıştır. Çeşmenin kitabesinden faydalanılarak tarihi, yaptıranı, ihyâ edeni, ihyâ tarihi ve suyunun getirildiği yer tespit edilmiştir. Günümüzdeki durumu belirtilmiş, ayrıca Bulgaristan ve Anadolu'daki benzer örnekleri gösterilerek çeşmeler içindeki yeri de incelenmiştir.

Bu makale ile 19. yüzyıla tarihlenen, varlığı dahi bilinmeyen İsmail Ağa Çeşmesi tanıtılmaya çalışılmıştır. Çeşme günümüzde Lom şehrinde kalan tek Osmanlı eseri olarak zamana direnmeye ve mevcudiyetini sürdürmeye devam etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan, Lom, 19. yüzyıl, İsmail Ağa, Çeşme.

---

* Yrd. Doç. Dr. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, El-mek: bilecikg@istanbul.edu.tr

---

**AN UNKNOWN OTTOMAN MONUMENT IN LOM IN BULGARIA:
İSMAIL AĞA FOUNTAIN – KUYULU FOUNTAIN**

ABSTRACT

İsmail Ağa Fountain or in other words Kuyulu Fountain that forms the subject of article is located in Lom city in Bulgaria. The city, which was founded in the time of the Thracian period, later became dominated by Byzantium. Lom participated to Ottoman lands towards ends of 14th century and bound to Tuna province. Due to its location on the banks of the Tuna River and its convenient location, together with Vidin, Lom has undertaken the port of the Ottoman army for many years.

Construction and public improvements had been started by joining to Ottoman rules, at this time many mosque, madrasah and dervish lodge had been built. With the Berlin Treaty of 1878, the Ottoman works in the region were systematically destroyed. Lom city has also been taken from these demolitions. Existing monuments have been destroyed by 1885 dated city regulation plan. Nowadays, in the city of Lom, there is no Ottoman monument other than this fountain.

In this study, it is tried to introduce İsmail Ağa Fountain in details. Its location and plan is given and its drawing have been made. Its history, architect, reviving and revive dates are determined by benefiting from inscription of fountain. Its situation in today is indicated and moreover its place among fountains is examined by showing similar examples.

In this article it is tried to introduce İsmail Ağa Fountain that resists to time as only art piece from Ottoman in Lom to world.

STRUCTURED ABSTRACT

In this study, the fountain in the city of Lom, in Bulgaria which is the last Ottoman artefact standing, which no one have any information about, and which no one even knows about its existence, the İsmail Ağa Fountain, which is also known as “Kuyulu Çeşme” is tried to be introduced.

Firstly, the short history of the city of Lom and its place in Ottoman History is referred. The Ottoman monuments in the city in 19th and 20th centuries and their later statuses are explicated.

With the help of the fountain’s inscription, the people who restored the fountain are determined and they are introduced. Later on, the location of the fountain and technical details, along with the changes in time and the current status of the fountain is explained. The fountain’s alikes in Bulgaria and Anatolia are compared with it and İsmail Ağa fountain’s place among them is explained.

The city of Lom is placed where the river of Lom joins the river of Tuna, locating in north of the Bulgaria. Created in Thracian times, Byzantium existence is also known in the city. Entering under Ottoman rule in 14th century, Tuna province as Rusçuk being the center, and including Tırnova, Sofya, Varna, Vidin, Niş and Tulça flags, with other 45

Turkish Studies

townships and 17 districts, involved the city of Lom. Being a township under the Vidin flag, Lom, locating between Sofia and Vienna, was an important trade center. Along with Vidin, for long times, Lom was Ottoman fleet's pier. Even today, Lom is Bulgaria's second important harbor, Rusçuk being the first.

Being under Ottoman rule, the zoning and construction activities over the region also affected Lom. According to the yearbook of Tuna Provincence in 1868-1869, Lom had 5 mosques, 2 schools, 1 madrasa, whereas in the 1872-1873 year-book, there is only information about 5 mosques. After 1878 Berlin Treaty, as Bulgaria has lost Ottoman rule over, the region experience regular destruction of Ottoman monuments. While this destruction activities go on under the name of city planning, in the year of 1885, a collocation plan for Lom is also prepared. The current Ottoman monuments are destroyed. In his works in 1969, Ekrem Hakkı Ayverdi named the 6 mosques and 1 medresah which should be but is not in the city.

The subject fountain, İsmail Ağa Fountain, however cannot be found in any source, and is not even known about.

During the investigation trip we had in order to find Ottoman monuments in 2015 to Bulgaria, the fountain we confronted by chance is located near the oil station in the Stambolijski street, outside of the city center. According to the construction inscription, which is written in "Rik'a Calligraphy" and is 3 lines, the fountain is restored in 1883-1884 by Lom Voyvoda İsmail Ağa.

In Ottoman Empire, "Voyvoda" is referred to those who are working as a specific state revenue collector. They are also called "Subaşı". As Subaşı people collect taxes, they were also in charge of allocating the water sources for agriculture and for animal husbandry. As understood from the inscription, the fountain is constructed by Ottoman Empire's first regular army's (Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye) first "Serasker" named Ağa Hüseyin Paşa. On the other hand, Voyvoda İsmail Ağa restored the fountain in 1883-1884.

The exact date of the construction of the fountain by Ağa Hüseyin Paşa is not known. But it is likely that in 1833 and 1847, when he was in charge in Vidin, he constructed the fountain. Ağa Hüseyin Paşa usually constructed many structures like mosques, redoubts, hospitals, fountains and bridges where he worked, and he has a mosque in inner castle side in Lom, and also a seven-eyed stone bridge on the Lom stream. For the fountains, he brought water from 3-4 hour away distances, and also for the Lom fountain, as it is written on the inscription, the water is brought from the region named "Şarkî Rumeli" which includes the villages Burgaz, Hasköy, Kırcaali, Tatar Pazarcığı, Filibe, İslimye, Eski Zağra and Yanbolu, and collected the water to the well behind the fountain.

The fountain is built of uniform cut stone and it has a rectangular body along with triangular upper fronton. It has 185 X 152 X 55 cm. dimension. The upper part of the body has restoration inscription. The down side of the body has two taps. Each two sides of the body have a rectangular shaped recess. One being in the front side, there also are five

---

Turkish Studies

feeding troughs. Each of them following each other, they have different sizes and they shape an L at west side of the fountain.

Just behind the fountain, the well is located. It is made of stone and shaped as an octagon. The well is closed by an octagonal lid also made of stone.

The fountain can be considered very modest and does not have any adornments. Today, it is below the road surface next to it, and it can be accessed by several steps down, from the right hand side of the road. The garden-wall of the house behind the fountain separates the well from the fountain. The flow of the water still continues today, and the fountain is in good condition but time has made it hard to read the inscription of the fountain.

With its setup, İsmail Ağa Fountain can be categorized as the built outside the settlement “shepherd fountains”. This fountains that are built among green and open sides usually consist of a single body and many animal feeding troughs. They are usually made of stone. Some of them have a well that collects the incoming water behind them. Many feeding troughs are built for the animals.

In the cities named Balçık, Kavarna and Şumnu in Bulgaria, it is possible to encounter such type of historical fountains. The examples include Hacı İbrahim Ağa fountain, which roots to 19th century and located in Balçık, İbrahim Ağa fountain which roots to 1713 and located in Balçık’s Umur Fakih village, Kavarna fountains which roots to 17th century and Ravna fountain which roots to 16th century and is located in Şumnu.

As a shepherd fountain example in Anatolia, Edirne Asım Paşa fountain which roots to 1872, Edirne Hadım Paşa fountain which roots to 1868, Konya-Bozkır Çoban Oluğu fountain which roots to 1850 and Bergama Zeytindağı fountain can be considered.

As a result, this thesis explains in detail and introduces an Ottoman fountain about which there isn’t any information and even the existence of which is not known until today.

It is made firm that the fountain which is located in Bulgaria’s city named Lom, is constructed in 19th century and constructed by Serasker Ağa Hüseyin Paşa, and is restored in 1883-1884 by Lom Voyvoda İsmail Ağa. It is also made firm that the fountain is a typical shepherd fountain which is common in Bulgaria and Anatolia.

Today, İsmail Ağa Fountain is the last Ottoman artefact in existence in the Lom city, and continues to offer fresh water to its visitors.

Keywords: Bulgaria, Lom, İsmail Ağa, Fountain, 19th century

Kuzey Bulgaristan’da yer alan Lom şehri, Tuna Nehri'nin güneyinde, Lom Nehri'nin Tuna'ya aktığı noktada bulunur. Traklar döneminde kurulan şehirde Bizans’ın varlığı bilinmektedir. (www.lom.bg.) 14. yüzyılın sonlarında Osmanlı hakimiyetine giren şehir, Rusçuk merkez olmak üzere Tırnova, Sofya, Varna, Vidin, Niş ve Tulça sancakları ile bunlara bağlı 45 kaza ve 17 nahiyeden oluşan Tuna Vilâyeti’ne bağlanmıştır. (Acar, 2013, s. 144; Koyuncu, 2014, s. 677) Vidin Sancağı’nın kazası durumundaki Lom, Sofya ve Viyana arasındaki elverişli konumundan dolayı önemli bir ticaret merkezidir. Vidin’le beraber uzun süre Osmanlı donanmasının iskelesi vazifesini üstlenmiştir.

Turkish Studies

(Dursun, 2007, s. 19) Lom şehri günümüzde de Rusçuk'tan sonra, Bulgaristan'ın en önemli limanı olma özelliğini devam ettirmektedir.

Osmanlı hakimiyeti sırasında bölgede yürütülen imar ve inşaat faaliyetlerinden Lom şehri de nasibini almıştır. 1285 (1868-1869) tarihli Tuna Vilâyeti Salnâmesi'ne göre Lom'da 5 cami, 2 mektep, 1 medrese mevcuttur. 1289 (1872-1873) tarihli Tuna Vilâyeti Salnâmesi'nde ise sadece 5 camiden bahsedilmektedir. (Koyuncu, 2006, s. 209, 211) 1878 Berlin Antlaşması ile Bulgaristan'ın elimizden çıkmasından sonra bölgede Osmanlı eserlerinin düzenli olarak yıkımına başlanmıştır. Şehircilik çalışmaları adı altında yapılan bu yıkımlar sırasında 1885 senesinde Lom şehri için de bir tanzim planı hazırlanmış ve mevcut durumda bulunan Osmanlı eserleri yok edilmiş. (Koyuncu, 2014, s. 207) Ekrem Hakkı Ayverdi 1969 senesinde Bulgaristan'da yaptığı çalışmalar sırasında şehirde mevcut olmayan 6 cami ve 1 medresenin isimlerini belirtmiştir. İsimleri verilen yapılar şöyledir: Çarşı Camii, Çıtak Camii, Kale Camii, Kasapbaşı Osman Ağa Camii, Tenze Camii, Yahya Ağa Camii ve Çarşı Medresesi. (Ayverdi, 1982, s. 69, 142)

Resim 1. Osmanlı hakimiyetindeki Lom şehrini gösteren eski bir kartpostal (www.lom.bg.'dan)

Yazımıza konu olan İsmail Ağa Çeşmesi ise hiçbir kaynakta bulunmamakla beraber varlığı dahi bilinmemektedir.

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/26

Resim 2. İsmail Ağa –Kuyulu Çeşme (Gülberk Bilecik'ten)

2015 senesinde Bulgaristan'daki Osmanlı eserlerini tespit etmek için yaptığımız inceleme-araştırma gezisi sırasında tesadüfen karşımıza çıkan çeşme, şehir merkezinin dışında Stambolijski Caddesi üzerinde, benzin istasyonunun hemen yanında bulunmaktadır. Rık'a hatla yazılmış üç satırlık inşa kitabesine göre 1301 (1883-84) senesinde Lom Voyvodası İsmail Ağa tarafından ihyâ edilmiştir.

Resim 3. İsmail Ağa Çeşmesi (Gülberk Bilecik'ten)

Resim 4. Çeşme kitabesi (Gülberk Bilecik'ten)

Kitabenin okunabilen metni şöyledir:

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/26

Lom Voyvodası İsmail Ağa / Ağa Hüseyin Çeşmesi'nde eyledi icmâ
Şark beldesinden şerbetdir kuyudan / Mevlâ hıfz itsün anı tamudan
..... bende-i muktedire / Şükr ile bu çeşmeyi eyledi ihyâ
Sene 1301 (1883-84)

Günümüz Türkçesi'ne aktarımı şöyledir:

Lom Voyvodası İsmail Ağa / Ağa Hüseyin Çeşmesi'ni canlandırmak için harekete geçti
Şark beldesinden getirttiği ve kuyuda toplanan suyu şerbet gibidir / Allah onu (Ağa
Hüseyin'i) cehennemden korusun

İsmail Ağa Ağa Hüseyin'e şükrederek bu çeşmeyi canlandırdı.

Sene 1301 (1883-84)

Osmanlı Devleti'nde Voyvoda bâzı yerlerde devlet gelirlerinden belli birini toplamaya memur edilen görevli anlamında kullanılmaktadır. Bu kişilere Subaşı da denilmektedir. Şubaşılar vergi topladıkları gibi aynı zamanda kaynak sularının, arâzi ve hayvan sulamak için gerekli suyun taksimini yapmakla da görevli kimselerdir. (Pakalın, 1958 ; Ayverdi, 2005)

Kitabeden anlaşıldığı üzere İsmail Ağa, Osmanlı veziri ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'nin ilk Seraskeri Ağa Hüseyin Paşa (1776-1849) (Özcan, 1999, s. 3) tarafından yaptırılmış olan çeşmeyi, 1883-84 senesinde ihyâ ettirmiştir.

Ağa Hüseyin Paşa'nın çeşmeyi hangi tarihte yaptırdığı kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 1833 ve 1847 tarihlerinde Vidin Muhafızlığı yaptığı sırada inşâ ettirmiş olması mümkündür. (Özcan, 1999, s. 4) Görev yaptığı yerlerde cami, tabya, hastahane, çeşme, köprü gibi birçok hayır eseri bulunan Ağa Hüseyin Paşa'nın, Bâb-ı Seraskeri'deki kâgir yangın kulesini (Beyazid Yangın Kulesi) yaptırdığı bilinmektedir. Ayrıca Paşa'nın Lom'da iç kalede bir camii ile yine Lom Suyu üzerinde yedi gözlü kâgir bir köprüsü de mevcuttur. (Özcan, 1999, s. 4; Lutfi Tarihi, 1873, s. 181, 182)

Yaptırdığı çeşmeler için 3-4 saatlik mesafelerden tatlı su getiren Ağa Hüseyin Paşa (Özcan, 1999, s. 4; Lutfi Tarihi, 1873, s. 182), yazımıza konu olan Lom'daki çeşmesi için de kitabede bahsedilen, Şarkî Rumeli olarak da adlandırılan bölgeden (Burgaz, Hasköy, Kırcaali, Tatar Pazarcığı, Filibe, İslimye, Eski Zağra ve Yanbolu) (Aydın, 1992; Halaçoğlu, 1992, s. 398) su getirmiş ve çeşmenin arkasındaki kuyuda toplamıştır.

Muntazam kesme taştan kâgir olarak inşâ edilen çeşme, 165 X 152 X 55 cm. boyutlarında dikdörtgen bir gövdeye sahiptir. Yapı 55cm. yüksekliğinde üçgen kâgir bir üst örtüyle sonlandırılmıştır. Gövdenin üstünde ortada 38 X 38 cm. ebatlarında üç satırlık ihyâ kitabesi bulunur. Alt kısımda ise iki lüle mevcuttur. Gövdenin iki yanında, içleri boş bırakılmış, dikdörtgen formu birer niş yer alır. Biri çeşmenin önünde olmak üzere toplam beş yalak bulunur. Birbirini takip eden farklı boyuttaki dikdörtgen taş yalaklar, çeşmenin batısında bir L oluşturmaktadır.

Çeşmenin hemen arkasında ise taştan yapılmış, sekizgen kuruluşlu kuyu bulunur. Kuyunun üzeri sekizgen taş bir kapakla kapatılmıştır.

Resim 5. İsmail Ağa Çeşmesi, kuyu ve yalaklar (Gülberk Bilecik'ten)

Çeşme oldukça sade olup herhangi bir süslemesi bulunmamaktadır. Günümüzde yol seviyesinin altında kalan yapıya sağ taraftan birkaç basamakla ulaşılmaktadır. Çeşme ile kuyuyu arkadaki evin bahçe duvarı ayırmaktadır. Suyu akmakta ve iyi durumda olmasına rağmen, zaman içinde kitabesi oldukça zor okunur bir hâle gelmiştir.

Resim 6. Çeşmenin günümüzdeki durumu (Gülberk Bilecik'ten)

Çeşme kelimesinin Farsça'da “göz” anlamındaki “çeşm”den geldiği umumiyetle kabul edilir. Su çıkan kaynak, pınar ve gözeler “çeşm” denilmesi, bunların akıtıldığı küçük yapılara “çeşme” adının verilmesine sebep olmuştur. (Eyice, 1993, s. 277.) İlkçağlardan beri yapılan çeşmeler

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/26

İslâmiyetle birlikte önem kazanmış, suya verilen değer ve insanlara su sağlamanın sevabı ile çok sayıda çeşme yapılımaya başlanmıştır.

Çeşmelerin hemen hepsi hayrat olarak yapılırlar. Döneminin sanat üslûbunun özelliklerini yansıtır. Bazıları çok mütevazı olmakla birlikte bazıları da oldukça büyük ve iddialı yapılardır. Hemen her biri küçük bir sanat eserleri niteliğindedir. Çeşmelerin çoğu kitâbeli olmakla beraber kitâbesiz olanları da mevcuttur.

Osmanlıların yaptıkları çeşmeler şehir, kasaba ve yerleşim yerlerinde olduğu gibi ana yolların kenarlarında, açıklık ve kırılık alanlarda da inşa edilmişlerdir.

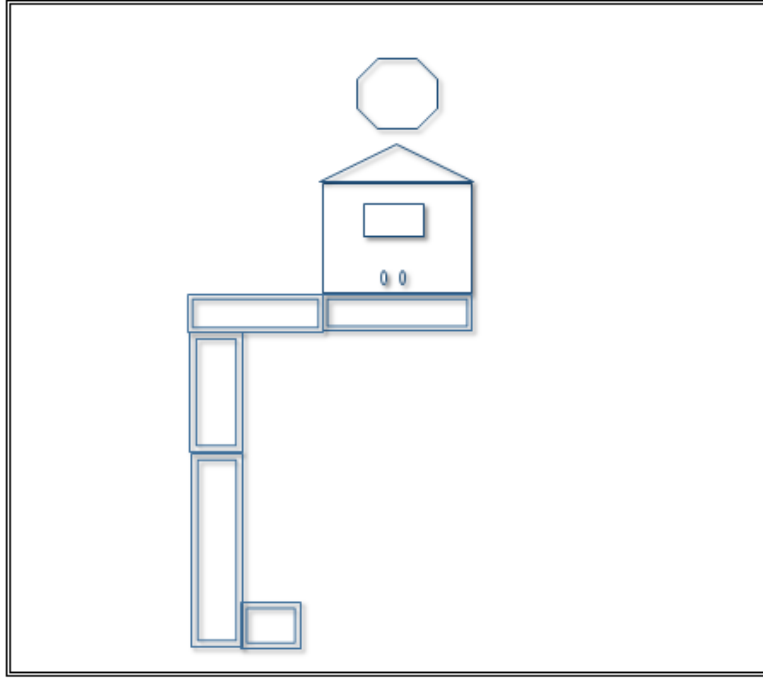
Yerleşim yerlerinin içinde yapılan çeşmeleri “şadırvan çeşmeler”, “sütun çeşmeler”, “meydan çeşmeleri”, “iskele çeşmeleri” ve “duvar çeşmeleri” şeklinde ayırmak mümkündür. Yapıldıkları yer, çevrelerinin zemin kotu altında olduğu için çukurda kalan “çukur çeşmeler” aslında duvar çeşmelerinin bir çeşididir. İki veya üç cepheli çeşmelere “çatal çeşme” denilmekte olup bunlar da duvar veya meydan çeşmelerinin bir çeşidini teşkil ederler. (Eyice, 1993, s. 279)

“Şadırvan çeşmeleri” cami şadırvanları ile bir ilgisi olmayıp şadırvan adını bunlara halk vermiştir. Bu çeşit çeşmeler, bir havuzla ortasında su akıtan lüleleri olan taş bir direktten ibarettir ve halk suyu havuzdan alır. “Sütun çeşmeler” mermer bir direğin içine bir su kanalı oyulup, önüne de musluk veya lüle konulmasıyla meydana gelir. Sütunun gövdesinin yukarı kısmına kitâbe işlenmiştir. “Meydan ve iskele çeşmeleri” meydanların ve iskelelerin karşılarında inşa edilmiş olup bir kısmı âbidevî bir görünüme sahiptir. Bunların bazılarının sadece tek yüzlerinde, bazılarında ise iki veya dört yüzlerinde de çeşmeler bulunur. “Cephe çeşmeleri” bu gurup içinde en yaygın olanıdır. İrili ufaklı bütün yerleşim yerlerinde yapılırlar. Bu küçük çeşmelerin çoğu bir duvara bitişik olarak inşa edilmiş tek bir yüzden ibarettir. (Eyice, 1993, s. 279, 280, 282.)

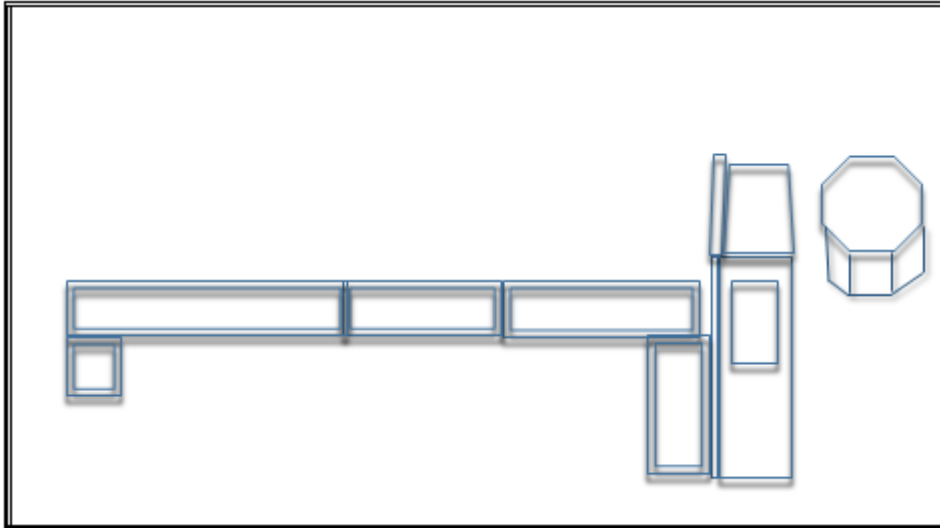
Yerleşim yerleri arasındaki yollarda bulunan çeşmeler “menzil çeşmeleri” olarak adlandırılır. Bunların, insanların ihtiyacını karşılayan lüle veya musluklarından başka hayvanların sulanması için ayrı lüleleri ve önlerinde yalıkları vardır. Açık arazideki çeşmelere ise genellikle “çoban çeşmeleri” adı verilir.

Yerleşim yeri içinde ve dışında kalan bütün çeşmelere su bazen yakındaki bir kaynaktan bazen de uzak kaynaklardan su yolları ile getirilmektedir. (Eyice, 1993, s. 278)

Planı, kuruluşu ve yeri bakımından incelendiğinde İsmail Ağa Çeşmesi'nin Bulgaristan'da ve Anadolu'da yaygın olarak görülen “çoban çeşmeleri” gurubuna girdiği görülmektedir. Yeşil ve açık alanlarda yapılan bu çeşmeler, genelde süslemesiz tek bir gövde ve çok sayıda yalaktan oluşmaktadır. Yalıklar ağillara dönen hayvanlar içindir. Kâgir olarak inşa edilirler. Bazılarının arkasında suyun toplandığı bir hazne mevcuttur. Bazılarına ise su, su kanalları ile getirilmektedir. (Eyice, 1993, s.278.)

Çizim 1. İsmail Ağa Çeşmesi'nin genel görünüşü (Gülberk Bilecik'ten)

Çizim 2. İsmail Ağa Çeşmesi'nin yan cepheden görünüşü (Gülberk Bilecik'ten)

Bulgaristan'ın Balçık, Kavarna ve Şumnu şehirlerinde çeşitli dönemlere tarihlenen bu tip çoban çeşmelerine rastlanmaktadır. Balçık'taki 19. yüzyıla tarihlenen Hacı İbrahim Ağa Çeşmesi, 1713 tarihli Balçık Umur Fakih Köyü'ndeki İbrahim Ağa Çeşmesi, 17. yüzyıla ait Kavarna Çeşmeleri (Yılmaz, 2006, s. 165, 141, 129, 120) ile Şumnu'daki ilk hâli 16. yüzyıla tarihlenen Ravna Çeşmesi bu guruba örnek olarak gösterilebilir. (Bilecik, 2014, s. 58)

Resim 7. Balçık Hacı İbrahim Ağa Çeşmesi (Gülberk Bilecik'ten)

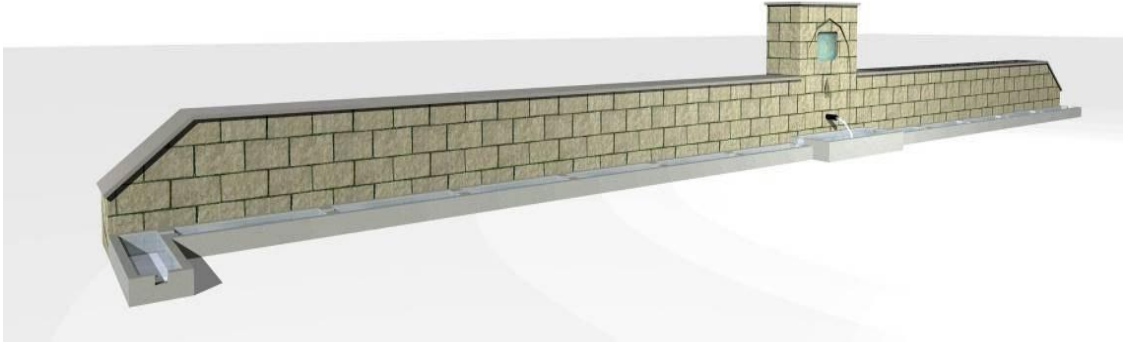
Çizim 3. Balçık Hacı İbrahim Ağa Çeşmesi Rölövesi (Yılmaz, 2006)

Turkish Studies

Resim 8. Balçık Umur Fakih Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi (Yılmaz, 2006)

Çizim 4. Balçık Umur Fakih Köyü İbrahim Ağa Çeşmesi Rölövesi (Yılmaz, 2006)

Resim 9. Kavarna Çeşmeleri (Yılmaz, 2006)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/26

Çizim 5. Kavarna Çeşmeleri Rölövesi (Yılmaz, 2006)

Resim 10. Şumnu Ravna Çeşmesi (Gülberk Bilecik'ten)

Anadolu'dan çoban çeşmelerine örnek olarak 1872 tarihli Edirne Asım Paşa Çeşmesi, 1868 tarihli Edirne Hadım Paşa Çeşmesi (Yılmaz, 2006, s. 144), 1850 tarihli Konya Bozkır'daki Çoban Oluğu Çeşmesi (Çoban, 2007) ile Bergama Zeytindağı Çeşmesi verilebilir. (Şaşmaz, 2012)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/26

Resim 11. Edirne Hadım Ağa Çeşmesi
(Yılmaz, 2006)

Resim 12. Edirne Asım Paşa Çeşmesi
(Yılmaz, 2006)

Resim 13. Konya Bozkır Çoban Oluğu Çeşmesi (Çoban, 2007)

Resim 14. Bergama Zeytindağı Çeşmesi (Şaşmaz, 2012)

Turkish Studies

International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 12/26

Sonuç olarak, bu makale ile hakkında bugüne kadar hiçbir bilgi bulunmayan, mevcudiyeti dahi bilinmeyen bir çeşme gün yüzüne çıkarılmış ve detaylı olarak tanıtılmaya çalışılmıştır.

Bu çalışmada İsmail Ağa Çeşmesi'nin konumu ve planı verilmiş, mimarî çizimleri yapılmıştır. Çeşmenin kitabesinden faydalanılarak tarihi, yaptıranı, ihyâ edeni, ihyâ tarihi ve suyunun getirildiği yer tespit edilmiştir. Günümüzdeki durumu belirtilmiş, ayrıca benzer örnekleri gösterilerek çeşmeler içindeki yeri de incelenmiştir.

Bulgaristan'ın Lom şehrinde bulunan çeşmenin 19. yüzyılın başında Osmanlı veziri ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediyye'nin ilk seraskeri Ağa Hüseyin Paşa tarafından, Vidin Muhafızlığı sırasında inşa edilmiş olduğu ve 1883/84 tarihinde ise Lom Voyvodası İsmail Ağa tarafından ihyâ edildiği tespit edilmiştir. Suyunun yine Ağa Hüseyin Paşa tarafından Şarkî Rumeli olarak adlandırılan bölgeden getirilip, arkasındaki kuyuda toplandığı belirtilmiştir.

Çeşmenin yerleşim yerinin dışında, açık bir arazide olması, süslemesiz ve basit kuruluşu, çok sayıdaki yalıkları ile Osmanlı çeşmeleri arasında yerleşim alanları dışında yapılan ve “çoban çeşmesi” olarak adlandırılan bir guruba ait olduğu tespit edilmiştir. Bu tip çoban çeşmelerinin Bulgaristan ve Anadolu'daki benzer örnekleri verilerek bu fikrin doğruluğu güçlendirilmiştir.

19. yüzyıla ait varlığı dahi bilinmeyen İsmail Ağa Çeşmesi günümüzde Lom şehrinde kalan tek Osmanlı eseri olarak zamana direnmeye ve varlığını sürdürmeye devam etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, K. (2013). *Osmanlı Devleti'nde Bir İdârî Reform Denemesi: Tuna Vilâyeti (1864-1867)*. Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Aydın, M. (1992). *Şarkî Rumeli Vilâyeti*. Ankara.
- Ayverdi, E. H. (1982). *Avrupa'da Osmanlı Mimari Eserleri: Yunanistan-Bulgaristan-Arnavutluk*. İstanbul.
- Ayverdi, İ. (2005). *Misalli Büyük Türkçe Sözlük-Kubbealtı Lugatı (3 cilt)*. İstanbul.
- Bilecik, G. (2014). *Şumnu'da Osmanlı'dan Günümüze Kalan Mimari Eserler*. *Kadem Dergisi*, Sayı 17, (ss. 56-59). İstanbul.
- Çoban, A. (2007). *Ferhatlar Köyü*.
- Dursun, H. (2007). *Tuna Güzellemesi*. İstanbul.
- Eyice, S. (1993). Çeşme. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 8 (s. 277-287). İstanbul.
- Hafız Ahmed. (1873). *Tarih-i Lutfî*, C.8. (s. 181, 182). İstanbul.
- Halaçoğlu, Y. (1992). Bulgaristan. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.6. (s. 396-399). İstanbul.
- Karademir, M. (2007). *Edirne Çeşmeleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Koyuncu, A. (2014). Tuna Vilâyeti'nde Nüfus Ve Demografi (1864-1877). *Turkish Studies – International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/4 Spring 2014*, p. 675-737, www.turkishstudies.net, Ankara-Turkey.
- Koyuncu, A. (2006). Bulgaristan'da Osmanlı Maddî Kültür Mirasının Tasfiyesi (1878-1908). *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi* (s. 197-243). Ankara.

Köse, O. (2006). Bulgaristan Emareti ve Türkler (1878–1908). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 1/2 Fall 2006, p. 259-302, www.turkishstudies.net, Ankara-Turkey.

Lom Belediyesi resmî web sayfası, www.lom.bg.

Önge, Y. (1997). *Türk Mimarisinde Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Su Yapıları*. Ankara.

Özcan, A. (1999). Hüseyin Paşa, Ağa. *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 19 (s. 3-4). İstanbul.

Pakalın, M. Z. (1958). *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*. Ankara.

Şaşmaz, E. (2012). *Bergama Zeytindağı Çeşmeleri*.

Yılmaz, M. E. (2006). *Bulgaristan Hacıoğlu Pazarcığı'ndaki (Dobriç) Camiler ve Çeşmeler*. Ankara: Gazi Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.